

Ko e ma'u atu ho huhu malu'i COVID-19: Me'a ke 'amanaki atu ki ai

Ko e ngaahi huhu malu'i ko e taha ia 'o e ngaahi founa te tau lava 'o fakafepaki'i'aki 'a e to'umahaki fakamāmani-lahi ko e COVID-19 pea mo malu'i ai 'a e tu'unga 'o e mo'ui ola lelei 'a hotau ngaahi komiunitii.

Malu'i

Ko e ngaahi huhu malu'i COVID-19 'oku ta'etotongi ia pea 'oku 'atā atu ki he tokotaha kotoa pē 'i Nu'u Silá ni.

'Oku malu'i 'e he ngaahi huhu malu'i 'a ho'o mo'ui lelei mo ta'ofi 'a e mahaki 'aki 'a 'ene ngāue fakataha mo e ngaahi nāunau malu'i fakaenatula 'o ho sinó koe'uhí ke ke mateuteu ai ke fakafepaki'i 'a e vailasí, kapau kuó ke ala ma'u ia.

'Oku ngāue 'a e huhu malu'i COVID-19 'aki 'a 'ene langa'i 'a e fa'unga malu'i 'o ho sinó ke ne fa'u ha founa ke fakafepaki'i 'aki 'a e mahaki (immune system) 'i he 'e ne fa'u ha ngaahi polotini (antibodies) 'i ho sinó mo e ngaahi fa'unga 'o e totó (blood cells) ke nau ngāue ki hono fakafepaki'i 'a e vailasi COVID-19.

Ko hono ma'u ko ia 'o ha huhu malu'i COVID-19 ko ha sitepu mahu'inga ia te ke lava 'o fakahoko ke malu'i 'aki koe me'i he ngaahi uesia 'a e vailasí.

Ko e hili pē hao huhu malu'i, te ke kei hokohoko atu ai pē 'a ho'o ngaahi faka'ehi'ehí ke ta'ofi 'a e mafola 'a e COVID-19. Fanofano ke mātu'aki ma'a pea holoholo mātu'u ho ongo nimá. Tale pe mafatua ki ho tui'inimá pea nofo pē 'i 'api kapau 'okú ke ongo'i puke. 'E tokoni 'eni ke malu'i ai koe, ho fāmilí mo e ní'ihí kehé.

Hokohoko ngāue'aki ai pē 'a e COVID tracer app, fakamo'ui 'a e Bluetooth 'i ho'o telefoní to'oto'ó, pea 'e ala lava pē ke ke fie tui ha me'a 'ufi'ufi ki ho matá.

Ko e malú mo e haó

'Oku toki 'oatu pē 'e he Medsafe ha fakangofua ki ha huhu malu'i ke ngāue'aki 'i Nu'u Silá ni hili ha'anau fiemālie 'oku malu mo hao pea ola lelei ia ke ngāue'aki. Ko e ngaahi huhu malu'i COVID-19 kotoa pē te nau fou atu 'i he sivi tatau ki he malú mo e haó pea kuo pau ke nau fakakakato kātoa 'a e ngaahi fiema'u ki he tu'unga 'o e mālohi mo e lelei taha 'o e huhú.

Huhu malu'i Pfizer

'E 'ikai ke ke ma'u 'e koe 'a e COVID-19 me'i he huhu malu'i ni. 'E fiema'u atu koe ke 'ai hao huhu malu'i 'e ua, 'o fakavaha uike tolu. Ke fakapapau'i 'okú ke ma'u 'a e malu'i lelei tahá, fakapapau'i 'okú ke ma'u fakatou'osi 'a e ongo fo'i huhu malu'i.

Kapau 'e 'ikai teke lava 'o tauhi 'a e taimi na'e fokotou'u ke 'ai ai ho huhú, toe fokotou'u ha 'aho kehe 'i he vave taha 'e ala lavá.

Ngaahi me'a ke ke fakakaukau ki ai kimu'a 'i hono ma'u atu ho huhu malu'i

Kapau na'e 'osi mātu'aki uesia lahi pe vave koe 'e ha huhu malu'i pe fa'ahinga huhu 'i he kuohilí, kātaki ka ke talanoa ki he me'á ni mo e tokotaha úhuhu malu'i.

Kapau 'okú ke ma'u ha faito'o ke to e vaivai ange ai ho totó pē 'oku 'i ai hao mahaki 'oku lava ke fā noa 'ai ho totó (bleeding disorder), kātaki ka ke fakahā atu 'eni ki he tokotaha 'okú ne fai ho huhu malu'i.

New Zealand Government

Unite
against
COVID-19

 MINISTRY OF
HEALTH
MANATŪ HAUORA

Kapau 'okú ke feitama, kātaki 'o talanoa mo e tokotaha 'oku ne fai ho huhu malu'í, GP pe mā'ulí.

'I he taimi ní 'oku 'ikai te mau 'oatu 'a e huhu malu'í Pfizer kiate kinautolu 'oku sí'í hifo 'i he ta'u 16.

Kapau 'okú ke ma'u 'a e ngaahi faka'ilonga ki he COVID-19, 'ai hao sivi peá ke nofo pē 'i 'api kae'oua kuo ma'u atu 'a e ngaahi ola 'o ho sivi. 'E lava ke 'ai hao huhu malu'í 'o kapau 'oku hā mai me'í he ola 'o ho sivi 'oku 'ikai te ke ma'u 'a e vailasí.

Ko e hā 'a e me'a 'e hoko hili 'a hono 'ai hoku huhu malu'í?

'E fiema'u ke ke tatali 'o 'oua 'e to e sí'í hifo ha miniti 'e 20 hili ho huhu malu'í ka e lava 'e he kau ngāue fakafaito'ó 'o vakai'í 'oku 'ikai ke 'i ai hao uestia kovi mei he huhú.

'E ala lava ke siofi koe 'i ha taimi lōloa ange 'o kapau na'e uestia kovi koe 'e he huhu malu'í pē 'e ha ngaahi faito'o kehe 'i he kuohilí, pē 'oku fu'u mama'o 'a e feitu'u teke 'alu ki ai 'i he 'osi 'a ho huhu malu'í.

Ngaahi uestia ta'e'amanekina 'e ala hoko

Tatau mo e ngaahi faito'o kotoa pē, 'e ala fakatupu 'e he huhu malu'í ha ngaahi uestia na'e ta'e'amanekina 'i ha kakai 'e ní'hi. Ko e me'a maheni pē 'eni ia, pea 'oku fa'a vaivai pē 'ene hokó pea 'ikai fu'u fuoloa pea 'e 'ikai te ne ta'ofi ai 'e ia ha'o ma'u atu 'a e huhu hono uá pe ko e hoko atu 'a ho'o mo'ui faka'ahó.

Ko e ngaahi uestia angamaheni 'oku lahi taha hono fa'a lipooti ma'í ko ha mamahi'ia 'i he feitu'u na'e 'ai ai 'aho huhú, langa'ulu mo e ongo'í tāvaivaia pe ongosia.

'E ala hoko foki mo ha felāngaaki 'o e sinó, ongo'í puke, fakamomoko, mofi, felāngaaki 'a e hokotanga huí mo ha ongo'í tokotokakovi. 'Oku hā mei heni 'oku ngāue lelei 'a e huhu malu'í. Ko e ngaahi me'a 'eni 'oku lahi taha hono lipooti ma'í 'i he 'osi 'a e huhu hono uá.

Ko e ngaahi uestia ta'e'amanekina 'e ní'hi 'e lava ke uestia fakataimi ai ha'o lava 'o faka'uli pe ngāue'aki ha ngaahi mīsini.

'Oku lava ke hoko ha ngaahi uestia lalahi ka 'oku hāhāmologia 'aupito 'eni ia. Kuo 'osi ako'í 'emau kau fakahoko huhu malu'í ke nau lava 'o leva'í 'a e ngaahi me'á ni.

Tokoni mo ha fakamatala lahi ange

Kapau te ke ongo'í ha ngaahi faka'ilonga 'oku ngalingali ke felāve'í mo e COVID-19, hangē ko ha tale fo'ou mo hokohoko, ha mā'olunga 'a e fua māfana 'o ho sinó/mofi pe mole pe liliu 'a e ifo angamaheni (taste) pe lava ke nāmu'í ha me'a, nofo pē 'i 'api pea 'ai hao sivi COVID-19.

Kapau 'okú ke ta'epau'ia fekau'aki mo ho ngaahi faka'ilongá pe 'oku faka'au ke toe fakalalahi ange, telefoni ki he Healthline 'i he **0800 358 5453**.

Kapau 'oku 'i ai ha me'a 'okú ke hoha'a ki ai 'i he taimi ni felāve'í mo ho'o malu mo haó, telefoni ki he **111**, pea fakapapau'í 'okú ke fakahā atu kuó ke 'ai hao huhu malu'í COVID-19 koe'uhí ke nau fakahoko atu 'a e sivi totonú.



'Oku mahu'inga 'a hono ma'u atu 'o e fakamatala 'oku totonú

Fakatokanga'í ange 'a e fakamatala 'oku 'ikai totonu mei he ngaahi mītia fakasōsialé mo e ngaahi feitu'u kehekehe.

Te ke lava 'o ma'u atu 'a e fakamatala 'oku totonu mo falala'anga 'i he:

covid19.govt.nz/vaccine
health.govt.nz/covid-vaccine

pe telefoni ki he Healthline 'i he **0800 358 5453**.

New Zealand Government

**Unite
against
COVID-19**

 **MINISTRY OF
HEALTH**
MANATŪ HAUORA